

Kulturális-közéleti havilap, harminckilencedik évfolyam

2012 október Ról-ról

Mélyi József: A jövő múzeuma (Művészet mindenkinek. Válogatás a Victoria & Albert Museum gyűjteményéből az Iparművészeti Múzeumban. 2012. június 15. – szeptember 16.)

Az Iparművészeti Múzeumban járt a Victoria & Albert Museum gyűjteményének csaknem háromszázötven darabja. Egy nagy múltú intézmény, másképp fogalmazva a világ legnagyobb iparművészeti és design múzeuma, bizonyos tekintetben „a Múzeum”, a minta jelent meg Pesten, a világviszonylatban is kivételes értékű gyűjteményekkel rendelkező magyar társintézmény gyönyörű, de viharvert épületében. A 19. század közepén – akkor még South Kensington Museumként – létrejött londoni iparművészeti múzeum mára a világ minden táján a muzeológia megkerülhetetlen példája, másfél évszázad során ugyan különféle értelmezésekben, de mindig a nyilvánosság bajnoka, amely ma már pusztán létezésével mutatja, mit jelenthet a kontinuitás vagy épp a megújulás. A 19. század második felétől a brit birodalom hegemoniáját évtizedeken át erőteljesen kihasználva a múzeum az egész világot szem előtt tartó gyűjteményt hozott létre, majd ennek folyamatos továbbgondolásával és gyarapításával egy hagyomány és újítás közt gondos egyensúlyt tartó, a kortárs tendenciákból folyamatosan újratöltekező intézményt épített. A budapesti Iparművészeti Múzeum története szintén lehetne példaszerű, de itt a megújulás nem a folytonossággal kapcsolódott össze, hanem éppen annak hiányával. Visszapillantva úgy tűnik, mintha a 20. századi magyar történelem valamennyi fordulópontján a múzeum is visszalépett volna egyet – néha kataklizma sem kellett, elég volt hozzá egy egyszerű igazgatóváltás –, hogy a korábbi irányokat, elhatározott stratégiákat elfeledve induljon új utakra. Ha valaki egyszer megírná az Iparművészeti Múzeum mindenkori kortárs gyűjteményezésének történetét, tanulságként valószínűleg kinyerhetnénk belőle a kultúra magyarországi megőrzésének csaknem teljes, 20. századi problémalettárát.

Ha már itt tartunk, a Victoria & Albert Museum legproblematikusabb, legbonyolultabb része valószínűleg a leltár lehet, hiszen öszszesen több mint négy és fél millió tárgyat listáz, s a tételek száma folyamatosan és erőteljes ütemben nő. Az állandóan táguló kortárs gyűjtemény valóban a budapesti múzeum ilyen irányú – évek óta gyakorlatilag nem létező – gyűjtőtevékenységének ellenpontjaként fogható fel. Bár a mostani kiállítás katalógusa a 21. századot csak röviden említi, de már ebből a rövid bekezdésből is látszik, hogy ott minden fontos; helyet kap a kortárs divat, a színpadi és a filmes látványtervezés, a belsőépítészet, a bútor, a kerámia, az ékszer, a grafika, mindenfajta digitális technológia, valamint a mindennapi életben használt – és azonnal muzealizálódó – műszaki cikkek, amelyek bárkinek inspirációs forrásként szolgálhatnak. A londoni múzeum folyamatosan újraírja a jövőjét.

A legutóbbi hírek szerint ugyanezzel próbálkozik a budapesti intézmény is, mégpedig az utolsó utáni pillanatban. Lechner Ödön csodálatos épületének végromlása előtt – az életveszélyessé váló kupolalanterna leemelése után – az intézmény építészeti pályázatot írt ki, ahol a résztvevőknek nemcsak a műszaki, műemléki rekonstrukció szempontjait kellett figyelembe venniük, hanem újra kellett gondolniuk a teljes kiállítási rendszert, valamint megtervezni a Hőgyes Endre utcára néző, hiányzó épületszárnyat. A tervek szerint ezzel a ház alkalmas lehet majd a korszerű múzeumi funkciók befogadására és kiszolgálására – az Iparművészeti Múzeum rejtett ruhatára, illetve szerencsétlenül elhelyezett pénztára valóban szinte páratlan a budapesti múzeumi életben –, új kiállítóterek jönnének létre (tízezer négyzetméteres állandó kiállítás, „az ország kincsháza”). Ezenfelül megtörténne „a magyar design történetének és jelenkori fejlődésének beillesztése az ország kulturális önképébe, a magyar kreativitás ismeretlen eredményeinek, bravúrjainak, forradalmi újdonságainak megmutatásával a társadalmi önértékelés és nemzeti imázs javítása”. Az Iparművészeti tehát, hasonlóan a Szépművészeti Múzeum stratégiájához, előremenekül; talán nem is tehetne mást: múltjához a Victoria & Albert gyűjteményrészletének kiállításával keres támaszt, jelenét aládúcolva próbálja meg kicsikarni a jövőt. Identitását az előképek gondos megválasztásával erősíti, miközben tulajdonképpen egyszerre mozog el az összeomlás, a beolvasztás vagy a szétdarabolás rémisztő lehetőségei előtt. A lanternát leemelték, a pályázatot lebonyolították, így az épület talán megmenekül, emellett úgy tűnik, az Iparművészeti a Magyar Nemzeti Galéria sorsát is elkerülte. A szétdarabolás mint eszköz azonban a magyar kultúrpolitika jelenlegi stratégiái között talán még előkelőbb helyen áll; ezt mutatja, hogy a nemzeti kultúrából egy nagyobb szeletet – külföldi magyar kulturális intézetek, illetve az országimázsához kapcsolható területek – a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumhoz rendelték; ide tartozik például a design ügye. Ebben a darabolós rendszerben, amelyből aztán különböző kisebb-nagyobb biztosságok metszödtek ki, senki nem érezhette magát biztonságban – az életben maradás legjobb eszköze a területfoglalás volt. Úgy tűnik, az Iparművészeti Múzeum ebben a szisztémában a designgyűjtés elindításával és az új kiállítóterrel most szintén expanzív politikát folytat, miközben már szófordulataival is az országimázs urainak jár kedvében, így válik szóban egyszerre lehetségessé az ország kincsházának felállítása és a nemzeti imázs javítása. A design gyűjtése, amely a hetvenes években még röviden működött, de a nyolcvanas években folyamatosan és menthetetlenül elsorvadt, az új évezredben ötletként újra meg újra felbukkanva az Iparművészeti Múzeum legfontosabb, talonban tartott lehetőségei közé tartozott. Renner Zsuzsa igazgatósága alatt például félbemaradt kortárs programként létezett, most pedig konzisztens vízió formáját öltötte, amelyhez azonban – nem melleleg hasonlóan a múzeumi negyed terveihez – nagyon sok pénz kellene, ez egyelőre nehezen előteremthetőnek látszik.

A kortárs design gyűjtemény kialakításához létezik persze minta is; Miklós Pál, aki a hetvenes évek közepétől a nyolcvanas évek közepéig állt az Iparművészeti Múzeum élén, így fogalmazta meg a víziót 1979-ben: „...megkezdjük a design gyűjtését, s helyet adtunk formatervezett nagyipari termékeknek kiállításainkon. Tovább is kellene lépünk: ahogy van a 18–19. századból legyezőgyűjteményünk, ugyanúgy kellene gondolnunk például napszemüveggyűjteményre – századunk évtizedeit, még stílusait is jellemző viselettartozék az utóbbi, amilyen volt a maga idején a legyező. (...) A másik következtetés, amit le kellett vonnunk: a mai művészettel való kapcsolatunkban, ami természetes és hagyományos feladata minden múzeumnak, éppen úgy nem lenne értelme merev tradicionális kategóriák alkalmazásának, mint a gyűjtésnél. Sőt itt még rugalmasabbak lehetünk. Mindenekelőtt azért, mert a képző- és iparművészetek határai ma már gyakorlatilag megszűntek.” (Miklós Pál: Mit akar ez a múzeum? Művészet, 1979. október, 10–11. o.)

Mindez tulajdonképpen lehetne akár a Victoria & Albert Museum mai krédója is. Ott például már 2003-ban sem volt különösebben meglepő, hogy Rachel Whiteread George Orwell 1984-ének

inspirációja nyomán elkészített 101-es szoba című hatalmas gipszműve a klasszikus gipszgyűjtemény tárgyai között kapott helyet – hasonló természetességgel, mint ahogy a hetvenes évek végén olyan képzőművészek, mint Schaár Erzsébet, Keserü Ilona vagy Polgár Ildikó kiállításai jelen lehettek az Iparművészeti Múzeumban – párhuzamosan az iparművészeti kiállításokkal. A Victoria & Albert Museumot az elmúlt évek során egy nagyobb bővítési terv keretében designerek, művészek bevonásával építették át – az átalakítás nagyjából annyi pénzbe, körülbelül 60 milliárd forintba került, mint amennyit a miniszteri biztos a budapesti múzeumi negyed felépítésére (EU-forrásokból) előirányzott. A régi és új helyiségekben az iparművészet és a design, képzőművészet és a fotó, a régi és az új végtelen gazdagságban sorakoznak egymás mellett – ez áll a Victoria & Albert Museum állandó kiállításával szemben leggyakrabban felhozott érv mögött is: a hatalmas birodalomban már nem követhető a tárgyak rendszerezése; minden bemutató egyben újabb labirintus is. A londoni intézmény azonban valóban a nemzet kincsestára, a múlt emlékezetét megerősítő, de azt folytonosan újraprendező, a jelent mindig leképező, a jövőt előrevetítő múzeum.

A budapesti és a londoni múzeum múltból kiinduló ellenpontozása fájdalmas és sokáig folytatható lenne. A mostani tárlattal azonban – első látásra bármennyire is így tűnne – elsősorban nem a múltra irányult a reflektorfény, hanem a jövőre. Miközben a jelen a Szépművészeti és az Iparművészeti Múzeum latens vagy jól látható vitájáról szól, a Szépművészeti területfoglalásáról és az Iparművészeti megélénkült aktivitásáról, a jövő nyitott. Hiába azonban a sok nagyszabású terv, valójában eddig a múzeumi bővítések területén a távolabbi jövő lehetőségeibe nyilvánosan nem gondolt bele senki. Ha mégis belegondolunk, a nagy tervek elkészítése előtt senki nem ejtett szót arról, milyen lesz a múzeum harminc év múlva. Milyen demográfiai változások, milyen technikai átalakulások várhatók? Hogyan változhatnak a nyugdíjrendszer átalakításával a múzeumlátogatási szokások? Milyen területeken gyarapodhat a leginkább egy újonnan alapított designgyűjtemény? Hol lehetnek egy elmaradott rendszer kitörési pontjai? Bezárul vagy kitér-e a világ? Lesz-e egyeztetett európai kultúrpolitika, és ha igen, részt veszünk-e benne? Mindezek ma Magyarországon nagyrészt megválaszolhatatlan kérdések, de ha a látogató végignéz a Victoria & Albert Museum itt bemutatott gyűjteményén, s az egyes tárgyak mögött nem csupán egy egykori világbirodalom különleges lehetőségeit látja meg, hanem a múltba és a jövőbe egyszerre tekintő stratégiákat, akkor világossá válik számára, hogy elgondolt jövő nélkül bármilyen kis vagy nagy terv eleve kudarcra van ítélve.

Művészet mindenkinek. Válogatás a Victoria & Albert Museum gyűjteményéből az Iparművészeti Múzeumban. 2012. június 15. – szeptember 16.

Tetszik

Egy embernek tetszik. Legyél Te az első ismerőseid közül!

Kapcsolódó írások:

1. **Mélyi József: Sötét-világos angyal-ördög (A Robert Mapplethorpe műveiből rendezett kiállítás szeptember 30-ig látható a Ludwig Múzeumban.)** Korunk egyik legismertebb amerikai műkritikusa, Peter Schjeldahl húsz ével ezelőtt...

2. **Mélyi József : A szárnyas oltártól a teremtéstörténetig (Keith Haring a Ludwig Múzeumban, 2008. augusztus 15. – november 16.)** A Keith Haring művészetét legalaposabban bemutató weboldal ([www. haring.com](http://www.haring.com))...
3. **Mélyi József: A reneszánsz perspektíva (A Mediciek fénykora. Élet és művészet a reneszánsz Firenzében. Szépművészeti Múzeum, 2008. január 24. – május 18.)** Mária Terézia uralkodásának második felében történt, hogy a bécsi udvarban...
4. **Mélyi József: Jelenleg visszailleszthetetlen (Csernus Tibor – Képek a Sulkowski-gyűjteményből. Kogart Ház, 2009. szeptember 26. – december 31.)** Személyes élmény. Egyetemista koromban Németh Lajos csupán egyszer vitt el...
5. **Mélyi József: Alibi és kerülőút (Hősök, királyok, szentek – a magyar történelem képei és emlékei. Magyar Nemzeti Galéria, 2012. január 3-tól augusztus 26-ig.)** Mindenki alibizik. Úgy tesz, mintha. A politikus úgy tesz, mintha...

Cimkék: Mélyi József